

23.5.2019

Kansalliskirjaston johtokunnan kokous

Aika	Torstai 23.5.2019 klo 13.00 – 16.00.
Paikka	Kansalliskirjasto, Fabianian neuvotteluhuone, Unioninkatu 36
Läsnä	Puheenjohtaja, vararehtori Hanna Snellman Sihteeri, palvelukoordinaattori Eeva Lindström

Jäsenet

opetusneuvos Juha Haataja
tieto- ja julkaisupalveluiden johtaja Hanna Lahtinen
kirjastopalvelujohtaja Jouni Pääkkölä (Katri Vääntinen)
överbibliotekarie Pia Södergård
saavutettavuusasiantuntija Kirsi Yläne
dekaani Pia Letto-Vanamo
professori Mikko Tolonen

Esittelijät ja pysyvät asiantuntijat:

ylikirjastonhoitaja Cecilia af Forselles
tietojärjestelmäasiantuntija Tarja Mäkinen
opiskelija Tero Poutala
kaupunginjohtaja Timo Halonen
kirjailija Sirpa Kähkönen
kehityspäällikkö Kimmo Koivunen
apulaiskirjastonjohtaja Liisa Savolainen
palvelujohtaja Kristiina Hormia-Poutanen
palvelujohtaja Johanna Lilja
palvelupäällikkö Arja Tuuliniemi
tietojärjestelmäpäällikkö Esa-Pekka Keskitalo
tietojärjestelmäasiantuntija Ari Ahlqvist
hallintopäällikkö Anne-Mari Sund

Kokouksen alussa järjestettiin johtokunnan jäsenille opastettu kierros kirjaston uudistetuissa työskentelytiloissa. Kierros kesti 35 minuuttia.

1 §

Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen 13.42

2 §

Kokouksen päätösvaltaisuuden toteaminen

Helsingin yliopiston johtosäännön 17 § mukaan hallintoelin on päätösvaltainen, kun vähintään puolet jäsenistä, kokouksen puheenjohtaja mukaan luettuna, on läsnä.

Kokous todettiin päätösvaltaiseksi.

3 §

Kokouksen esityslistan hyväksyminen

Helsingin yliopiston johtosäännön 16 § mukaan kokouksessa käsiteltävät asiat on mainittava kokouskutsussa. Hallintoelin voi läsnä olevien jäsenten yksimielisellä päätöksellä ottaa käsiteltäväksi kiireellisen asian, jota ei ole kokouskutsussa mainittu.

Esitys: Hyväksytään esityslista.

Päätös: Hyväksytään esityksen mukaan.

4 §

Kokouksen pöytäkirjan tarkistaminen

Esitys: Valitaan pöytäkirjantarkastajiksi Mikko Tolonen ja Pia Södergård

Päätös: Pöytäkirjan tarkastajiksi valittiin Mikko Tolonen ja Pia Södergård

5 §

Johtokunnan kokoonpanon muutokset

(Anne-Mari Sund)

Kirjastotoimenjohtaja Mikko Paajala luopuu johtokunnan varajäsenyydestä siirtyessään uusiin tehtäviin. Yleisten kirjastojen neuvosto esittää Kansalliskirjaston johtokuntaan seuraavaa varajäsenmuutosta toimikaudeksi 1.4.2019 - 31.3.2022:

Yleisten kirjastojen edustajat

1. Varsinainen jäsen: kirjastopalvelujohtaja Jouni Pääkkölä, Oulun kaupunginkirjasto (ei muutosta)
2. Varajäsen: kirjastopalvelujohtaja Katri Vääntinen, Helsingin kaupunginkirjasto (uusi jäsen)

Esitys: Vahvistetaan johtokunnan kokoonpanon muutos yleisten kirjastojen varajäsen osalta.

Päätös: Esityksen mukaan.

ILMOITUSASIAT

6 §

Ajankohtaisia asioita

- Kirjaston uutinen 12.3.2019: [Suomalaiset kulttuuriaineistot verkossa kiinnostavat – Finna.fi:n kävijämäärät uuteen ennätykseen vuonna 2018](#). Finnan tarjoamat palvelut kiinnostavat.
- Tiedoksi: Kirjaston näyttelyt. Minna Canth näyttely on avattu (8.5-31.12.2019). Suositettu Nopista Bitteihin näyttely jatkuu vuoden loppuun (8.2-31.12.2019).
- Urajärven varastokirjaston tyhjentyminen - tilannekatsaus (Johanna Lilja)

Esitys: Merkitään tiedoksi ajankohtaiset asiat.

Päätös: Merkitään tiedoksi kohta 6.

KESKUSTELUASIAT

7 §

Kansalliskirjaston strategian valmistelu vuosille 2021–2030: Toimintaympäristön analyysin yhteenveto

(Cecilia af Forselles, LIITE 1)

Kansalliskirjasto valmistelee vuonna 2019 uutta strategiaa vuosille 2021-2030. Strategian valmistelu jakaantuu kahteen vaiheeseen. Keväällä 2019 strategiaprosessi on käynnistynyt toimintaympäristön analyysillä, jossa kerätään näkemyksiä siitä, mitkä ympäristössä vaikuttavat tekijät ovat oleellisia strategisten valintojen kannalta. Syksyllä 2019 tehdään strategiset valinnat. Huhti-toukokuussa henkilöstö ja neuvottelukuntien jäsenet osallistuivat toimintaympäristöä analysoiviin työpajoihin.

Esitys: Keskustellaan Kansalliskirjaston toimintaympäristöanalyysin teemoista.

Päätös: Cecilia af Forselles kertoi tähän mennessä kerättyjen materiaalien tuloksista.

Strategian valmistelu on edennyt suunnitelmien mukaisesti kevään aikana. Strategiatyöpajoista, joita järjestettiin n. 20 kpl, saatiin runsaasti ja monipuolisesti näkökulmia strategian suunnitteluun. Strategiatyöpajoihin osallistui Kansalliskirjaston johtokunta, johtoryhmä sekä neuvottelukunnat. Työpajat ovat toimineet myös mahdollisuutena antaa johdolle palautetta.

Strategiatyöpajat rakennettiin seuraavien kysymysten ympärille:

- Mitkä kysymykset vaikuttavat Kansalliskirjaston toimintaan strategiakaudella?
- Mitkä ovat toimintaympäristön keskeiset muutokset, mahdollisuudet ja kehitystrendit?
- Mitkä ympäristössämme vaikuttavat tekijät ovat oleellisia strategisten valintojen kannalta ja miksi?

Seuraavat teemat nousivat esille työpajojen koosteissa:

Kansalliskirjaston toimintaan vaikuttavia muutoksia toimintaympäristössä ovat

- teknologian kehitys
- digitalisaatio ja avoin tiede
- tutkimuksen, tieteen ja kulttuurin kehitys
- rakenteellinen kehitys: kumppanuudet ja yhteistyömahdollisuudet
- yhteiskunnallinen kehitys
- Kansalliskirjaston toimintaa säättävä lainsäädäntö
- asiakaskunnan muutokset
- resurssikehitys: rahoitus ja osaaminen.

Esille tuotiin myös, että strategian tulee olla käyttäjäystävällistä ja sen tulisi näkyä käytännössä osana arjen toimintoja. Palautteista kerätty kooste viimeistellään ja sitä hyödynnetään strategiaprosessissa.

8 §

OKM-valmistelu: Kansalliskirjaston valtakunnalliset tehtävät ja rahoitus tuloskaudella 2021-2024

(Cecilia af Forselles)

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt yliopistoja kokoamaan valtakunnallisiin tehtäviin liittyvät perustiedot kaudelle 2021-2024 ja toimittamaan tiedot ministeriöön 14.6.2019. Kansalliskirjasto on Helsingin yliopiston laajin valtakunnallinen tehtävä, johon ministeriö osoittaa erillisrahoitusta.

Ylikirjastonhoitaja esittelee Kansalliskirjaston vastauksia ministeriön tietopyyntöön.

Esitys: Keskustellaan Kansalliskirjaston valtakunnallisista tehtävistä ja niiden rahoituksesta.

Päätös: Keskusteltiin Kansalliskirjaston valtakunnallisista tehtävistä ja niiden rahoituksesta.

Keskustelussa korostettiin Kansalliskirjaston positiivisia saavutuksia. Kansalliskirjasto tarjoaa laajoa aineistoa tutkijoiden ja opiskelijoiden käyttöön, siitä huolimatta, että Kansalliskirjasto ei ole tutkimusorganisaatio. Todettiin, että Kansalliskirjasto edistää ja tukee laaja-alaisesti ja monitieteellisesti tutkimusta ja näin ollen Kansalliskirjasto tuottaa lisäarvoa tutkimukselle ja yhteiskunnalle.

Keskustelussa tuotiin myös esille opetus- ja kulttuuriministeriön keskeinen rooli Kansalliskirjaston rahoittajana. Tämän takia on tärkeää huomioida, että tulossopimuksessa indikaattorit ovat ennalta määriteltyjä ja tulosneuvottelut ovat virallisempia kuin ennen.

Johanna Lilja nosti esille, että olisi tarpeellista keskustella ja sopia Kansalliskirjaston rakenteellisista uudistuksista ja varastotilan lisäämisestä.

9 §

Korkeakoulu- ja erikoiskirjastojen Koha-projektin tilannekatsaus

(Esa-Pekka Keskitalo & Ari Ahlqvist, LIITE 2)

Voyagerista luopuminen alkoi vuonna 2018. Koha valikoitui melko nopeasti ratkaisuksi joukolle kirjastoja. Päätöksenteko oli viime vaiheissaan nopeaa, ja samoin käyttöönotto on käynyt ripeästi. Aikataulu on määrittänyt tahto irrottautua Voyagerista vuoden 2019 lopussa. Erittäin tiivis aikataulu on vaatinut kaikilta osapuolilta ketteryyttä, joustavuutta ja kärsivällisyyttä. Kohan käyttöönotto perustuu oleellisesti siihen, että Finna- ja Melinda-palveluita käytetään täysimittaisesti hyödyksi.

Helsingin yliopiston kirjastolaitoksessa moni asia muuttuu. Helka-tietokanta jakautuu kahteen erilliseen tietokantaan, jotka perustuvat eri kirjastojärjestelmiin. Asiakkaan kannalta Finna voi yhdistää kokonaisuuden, jos niin halutaan. Kansallisbibliografian Fennica- ja Viola-tietokannat yhdistetään Kansalliskirjaston Helkassa olevan aineiston kanssa. Tarkoituksena on saada Kansalliskirjaston hakupalvelun alle entistä paremmin palveleva yhtenäinen kokonaisuus, jossa kaikkea aineistoa voidaan saada käyttöön samoin tavoin.

Liitteenä (liite 2) Koha-projektin tilannekatsaus.

Esitys: Keskustellaan kirjastojen Koha-projektin etenemisestä.

Päätös: Keskusteltiin kirjastojen Koha-projektin etenemisestä.

Esa-Pekka Keskitalo ja Ari Ahlqvist pitivät kattavan esityksen Koha hankkeen etenemisestä. Koha on aloittanut toimintansa jo vuonna 1999 ja on laajalti käytössä Euroopassa ja myös Suomessa.

Tulevaisuudessa tiedostot tulevat olemaan kolmessa (3) eri tietokannassa: Fennica, Viola ja Helka (lainaus). Tästä huolimatta käyttöön tulee yksi Melinda - Finna käyttöliittymä, joka käytännössä tarkoittaa irtautumista Helkasta, uusien kirjastokorttien ja asiakasrekisterin sekä lainausrekisterin luomista. Asiakkaille ja henkilökunnalle suunnattuun viestintään panostetaan kesä- ja elokuussa. Muutos astuu voimaan syyskuun alussa (2.9.2019).

Tarkoituksena on, että hakupalvelut eivät muutu asiakkaiden silmissä. Käytännössä asiakkaat voivat edelleen käyttää Finna järjestelmää kansalliskirjaston hakukoneena ja aineistojen saatavuuden ei tulisi vaikeutua.

10 §

Kansalliskirjaston palveluiden esittely: FinELib-palvelu

(Arja Tuuliniemi, LIITE 3)

Johtokunnan kokouksissa esitellään kirjaston palveluita. Kokouksessa 9.11.2018 esiteltiin Finna ja 12.3. kokouksessa digi.kansalliskirjasto.fi -palvelu. Nyt esittelyvuorossa on kansallinen FinELib-palvelu (konsortio).

FinELib-konsortio on toiminut osana Kansalliskirjaston kirjastoverkolle suunnattuja palveluja vuodesta 2000 lähtien ja projektina vuodesta 1998 lähtien. Konsortio syntyi tilanteesta, jossa

kirjastot joutuivat lopettamaan lehtitilauksia talouskriisin vuoksi ja kustantajilla alkoivat tarjota elektronisia aineistoja. Vuonna 2018 yliopistot hankkivat verkkoaineistoistaan FinELib-konsortion kautta 67 %, ammattikorkeakoulut 44 % ja yhteiskirjastot 74 %. Viimeisten vuosien aikana FinELibin kustantajaneuvotteluissa tärkeänä elementtinä on saatavuuden lisäksi ollut mahdollistaa tutkijoille avoin julkaiseminen. FinELib-toimistossa työskentelee vakituisesti 8 henkilöä.

Liitteenä (liite 3) katsaus FinELib-konsortion toimintaan.

Esitys: Esitellään Kansalliskirjaston FinELib-palvelu johtokunnalle.

Päätös: FinELib-palvelun toimintaa esiteltiin johtokunnalle.

Arja Tuuliniemi esitteli kattavasti ja selkeästi FinELib- palvelun toimintaa.

FinELib- palvelun tarkoituksena on turvata ja parantaa elektronisten aineistojen saatavuutta. Käytännössä tämä tarkoittaa käyttöoikeuksista ja avoimesta julkaisemisesta neuvottelemista kustantajien kanssa. FinELibin toiminta on osa kansallisen tutkimuksen infrastruktuuria. Toimintaa ohjaa Helsingin yliopiston ja Kansalliskirjaston ohjausryhmä ja ohjausryhmän säännöt, strategia ja toimintaperiaatteet.

FinELib-konsortion perusrahoitus menee aineistohankintoihin, joista kansainväliset lehtipakettisopimukset ovat kallein kustannus. Tällä hetkellä neuvotellaan kohtuullisemmista hinnoista, ja mahdollisuudesta siirtyä avoimeen julkaisemiseen ilman lisäkustannuksia.

Tällä hetkellä neuvottelut ovat käynnissä Wiley:n kanssa, sillä sopimusta ei uusittu Taylor&Francisin kanssa.

Esitys herätti vilkasta keskustelua avoimen julkaisemisen tärkeydestä tutkijoille, ja keinoista/tavoista, joilla kustantajien kanssa neuvotellaan. Johanna Lilja korosti avoimen keskustelun ylläpitämisen tärkeyttä kustantajien kanssa. Esille tuotiin myös, että eri kustantajien sopimuksissa on selkeitä eroja avoimen julkaisemisen käytössä ja avoimen julkaisemisen markkinoinnissa.

11 §

Tiedoksi: Käynnistytävä Tutkain-hanke, Tekijänoikeuksien alaisten lehtiaineistojen tutkimuskäyttö 2020-2022

(Johanna Lilja, LIITE 4)

Kansalliskirjasto on toteuttanut loppukesästä 2018 lähtien Haka-pilottia, jossa kuudelle organisaatiolle on avattu mahdollisuus käyttää tekijänoikeuksien alaisia sanoma- ja aikakauslehtiä tutkimuksessa. Kopiosto ja Kansalliskirjasto aloittavat huhtikuussa 2019 neuvottelut pilotin jatkamisesta laajempaan jatkohankkeena katkeamatta vuoden 2020 alusta lähtien.

Liitteenä (liite 4) katsaus Tutkain-hankkeen suunnitteluun.

Esitys: Keskustellaan hankkeen käynnistämisestä.

Päätös: Keskusteltiin Tutkain-hankkeen käynnistämisestä.

Johanna Lilja esitteli Tutkain-hanketta, joka tulee Haka-hankkeen tilalle sen päättyessä 2019 vuoden lopussa. Hankkeen tarkoituksena on laajentaa tekijänoikeuden alaisen lehtiaineiston avaamista tutkimuskäyttöön. Kolmen (3) vuoden sopimuskausi tulee mahdollistamaan myös laajamittaisempaa tutkimustoimintaa, kuin nykyinen Haka- hanke. Neuvottelut Tutkain-hankkeesta ovat jatkuneet Kopioston kanssa kevään aikana.

Alkuperäisenä tarkoituksena oli ottaa hankkeeseen mukaan kaikki Suomen korkeakoulut (yliopistot sekä ammattikorkeakoulut). Hanna Lahtinen kommentoi, että ammattikorkeakoulujen näkökulmasta uusi materiaali on kiinnostavinta, ja olisi hyvä selvittää tarkemmin millaista materiaalia käytetään. Toisin sanoen tulee selvittää, onko ammattikorkeakouluilla kiinnostusta/tarvetta olla mukana Tutkain-hankkeessa.

Keskustelussa tuotiin myös esille, että Kopioston maksut/nykyiset käytännöt eivät tue tutkijan ammatinharjoittamista. Todettiin, että tiedonlouhinta on mahdotonta vapaakappale asemilla, ja mietittiin, miten jo digitoitu aineisto voidaan saada ilmaiskäyttöön. Esille nostettiin idea tiedonlouhinnan työryhmän muodostamisesta, ja neuvotteluiden ylläpitämisestä Kopioston kanssa.

MUUT ASIAT

14 §

Johtokunnan seuraava kokous

Johtokunnan seuraava kokous järjestetään tiistaina 29.10. 2019 klo 13.00 – 16.00 Fabianian kokoushuoneessa.

15 §

Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen 16.00

Hanna Snellman
Puheenjohtaja

Eeva Lindström
Sihteeri

Pöytäkirjantarkastajat

Mikko Tolonen

Pia Södergård